

Дакле, сећање и певање дочитавају једно друго у духовном и интелектуалном свету Анђелка Анушића и представљају надређене појмове осталим мотивима које срећемо у збирци. На том путу сећања и певања, песник открива у реминисценцијама своје претходнике, са којима води жив разговор. Реминисценције на ствараоце и њихова дела не представљају само начин да се легитимишу сопствене поетске мисли него је у питању потреба да се оствари дијалошки процес у којем жели да учествује овај песник, постајући тако, једино тако, активни учесник у животу не само свог народа него и већински власник сопственог живота.

Ненаг СТАНОЈЕВИЋ

СЛИКА СРБА У СЛОВАЧКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Зденка Валент Белић, *Слика Срба у словачкој књижевности*, Матица српска, Архив Војводине, Нови Сад 2022

Zdenka Valentová-Belićová, *Obraz Srbov v slovenskej literatúre*, Slovenské vydavateľské centrum, Báčsky Petrovec 2021

Имагологија је једна од дисциплина књижевноисторијске компаратистике у којој се изразито интердисциплинарно прожимају наука о књижевности са другим друштвеним наукама, као што су историја, политикологија, психологија или културна антропологија. Управо ову област је за своје полазиште одабрала Зденка Валент Белић у књизи *Слика Срба у словачкој књижевности*. Како већ сам наслов наговештава, пажњу усмерава на имаголошку анализу слике Срба и других српских мотива у словачкој књижевности и то у временском дијапазону од 16. века до данас. У овом контексту ауторка прати које особине су датим сликама преписиване и коју функцију врше. Прати учесталост њихове појаве у појединим раздобљима и настоји да сагледа како су се мењале и шта су ове промене у приказивању сигнализирале. Паралелно идентификује емблемске мотиве српске провенијенције (српске неродне митове) који су се узастопно јављали код словачких аутора. Приказује како аутори словачке књижевности ментално приступају страном (у овом случају, представници страног су Срби и српски мотиви) и како је интерпретирају.

Зденка Валент Белић не покушава само да опише поједине типове релевантних слика, већ настоји и да их објасни. С обзиром на то да је циљ рада био да се докаже учесталије присуство слике Срба у разним периодима у словачкој књижевности и типолошка блискост ових мотива, а као доказ дугог трајања симболичког мишљења у одређеном културном и књижевном контексту, може се рећи да су ове анализе недвосмислено

потвrdилe релативно велико присуство српских слика и мотива у словачкој књижевности, затим континуитет њихове употребе и уједно су забележиле фазе устаљивања стереотипних садржаја, њихову природу и кључне аспекте (на пример, далекосежну подређеност идеологији епохе актуелној у време настанка дела). Ауторка се трудила да да не само теоријско-методолошки иновациони допринос досадашњим сазнањима (употребљавајући српске и друге изворе који у њеном раду представљају додатну вредност) већ такође да пружи ново читање одабраних текстова словачке књижевности, а пре свега, њихову нову интерпретативну узајамни однос.

Проблематику отварају два поглавља: прво методолошко о имагологији као научној дисциплини, друго историографско, која сагледава досадашњу ситуацију српско-словачких књижевних и културних веза (саставни део је и дефинисање методологије имаголошког истраживања које је ауторка применила у оквиру посматране теме на материјал словачке књижевности). У анализи је узимала у обзир факторе као период настанка дела, важећи обичаји тог времена, доминантно филозофско размишљање, друштвени контекст и сврху дела, жанровске конвенције, статус, значење и функцију слике, а такође, прагматично-функционалистичку перспективу, потенцијалних читалаца текста. На основу ових елемената одређује као своју основну истраживачку перспективу теорију културних и националних стереотипа.

Језгро овог рада чини шест интерпретативних поглавља које мапирају врсте слике Срба и српских мотива у словачкој књижевности из одабраних књижевних и поетичких периода, чији називи су у погледу историје књижевности благо неуједначени: старија словачка књижевност, период настанка идеје словачке узајамности (односно период класицизма и предромантизма, „Штуров период” (то јест књижевни романтизам, укључујући романтичарски месијанизам), друга половина 19. века (без поетолошке карактеристике, али је реч о постромантизму и реализму), књижевност 20. века (све поетике и правци) и на крају савремена књижевност (конкретна дела издата у годинама 2005–2018). Временски дијапазон и грађа су врло широки, мада је ауторка одабрала само репрезентативни узорак текстова словачке књижевности из одређеног раздобља. Обухват је тако широк због тога што јер је ауторкина амбиција била да документује проучаване слике систематичније у дужем временском периоду у циљу сагледавања континуитета. С једне стране, овај приступ заиста омогућава да се дата појава сагледа у дијахронији, но с друге стране, то доводи по поједностављивања у тумачењу поетика појединих аутора. Велики временски дијапазон напосто не омогућава подробно проучавање сваке појединачне теме, тако да је Зденка Валент Белић више пута морала да се ослони на ауторитет књижевних историчара или књижевних критичара, чије је формулације преузела. Са овим је повезано слабије

место рада, када у контексту књижевноисторијских карактеристика више цитира из старијих радова, који су већ превазиђени (на пример, Андреја Мраза), а не узима у обзир актуелне студије које би за њено тумачење биле корисне (конкретно, на пример, студије о словачком романтизму или резултати истраживања књижевног историчара Роберта Киша-Семана о Јану Колару). Тиме долази до одређене асиметрије, пошто на нивоу методологије барата са актуелном научном литературом, а када је реч о књижевноисторијским карактеристикама користи старије изворе. Интерпретативна поглавља, додуше, јесу поређана хронолошки, али повремено временски редослед (а тиме и хронологија интерпретације) није сачувана. На пример, дела Рехора Урама Податранског Зденка Валент Белић наводи испред дела Јонаша Заборског и Јозефа Подградског.

Сматрам да је иновативно и интересантно посматрање два начина приказивања Срба у време романтизма и тиме стварања два модела слике (словачки народ, самостални народ – аутослика, хетерослика), такође, реинтерпретација Сладковичеве поеме *Милица*, уврштање интерпретације текстова Јосипа Подградског *Лейосава и њено љубилишће или Новоградске комедије* из 1869. године и *Светле сјаје владоца из династије Обреновића* из 1898. године, комад с певањем Албине Подградске *Сирота Милева из Босне у нашој цивилизацији године 1878*, употреба концепта Пјера Занинија о амбивалентности граница на интерпретацију драме ВХВ *Милица Николић* (ово сматрам најинспиративнијим делом публикације). Сличан адекватан интерпретативни кључ нашла је Зденка Валент Белић и када је реч о роману Душана Шимка *Губио* (симболичка географија – симболичка подела света – симболичко вредновање балканске „другости”). Више инспиративних увида садрже и читања драма Владиславе Фекете или комада Петера Павлаца *Ајншијајнова жена*.

Генерално, оцењујем књигу Зденке Валент Белић као квалитетан и интересантан допринос проблематици слике Срба у словачкој књижевности са имаголошке перспективе. Ауторка је показала способност да пронађе и примени постојеће теоријске концепте, интерпретативне способности, као и вештину да формулише сопствене оригиналне увиде. Избором и приступом теми показује то да је ова област привлачна и за даља књижевнонаучна и књижевноестетска проучавања.

Дана ХУЧКОВА

Превела са словачког
Зденка Валент Белић